

Gå muhtem demenssadiagnosav oadtju ja dan diehti viehkev dárba de soajttá moadda riektá guoskavattja sihke pasienntaj ja lagámusájda. Gálmmá lága li sierraláhkáj guovdátjin mij guosská pasienntaj riektájda ja varresvuodadievnastusáj ávdásvásstádussaj ja vælggogisvuodajda:

- Pasiennta- ja addneriektáláhka
- Varresvuohhta- ja huksodievnastusláhka
- Varresvuohattjehppeláhka

Pasiænnta- ja addneriektáláhka - Gávvit makkir riektá dujna li varresvuohhta- ja huksodievnastusájda - lehkusa riektá sihke fásstadáktára lunna, suohkanin ja skihppijvieson.

Dujna la riektá oadtjot diedojt dakkir hámen mij la pasienta kultuvrra- ja gielladuogátjij hiebaduvvam váj pasiennta galggá diedo sisanov dádjadit. Soajttá sámegeielak varresvuodabargge jali dálkå li dárbulattja váj galggá dájrt riektájt állidit pasienntajda sáme kultuvrra- ja gielladuogátjijn.

Sámelága § 3-5 dunji vaddá riektáv sámegeielak dievnnoduvvat jus dav sidá, bájkálasj ja guovlolasj varresvuohhta- ja sosialásadusájdn sáme háldadimguovlon.

Varresvuohhta- ja huksodievnastusláhka - Gávvit duola dagu makkir varresvuohhta- ja huksodievnastusájrt suohkan galggá fállat.

Varresvuohattjehppeláhka – Gávvit makkir ávdásvásstádus varresvuohattjehppedievnastusán la, duola dagu mij guosská suvddemij skihppijviessuj ja skihppijvieson liehket.

Dievnastusájrt áhtsát

- Besa iehtja suohkana dievnastusájrt áhtsát
- Lagámusá bessi áhtsát jus li fábmduvvam
- Nammaduvvam oahhtsen soajttá riektá áhtsát fábmduvve dagi

Sijájn gænna l demenssa la riektá dárbulasj dievnastusájda suohkanis ja varresvuohattjehppedievnastusás sæmmi láhkáj dagu gájkajn iehtjádijn. Ájnegas ulmutja dárbo da mierredi makkir dievnastusájda

ulmutjin la riektá.

Varresvuohattjehppedievnastusájda ma ælla hiehtevehke dárba vuosedimev dáktáris jali ietjá spesialistas.

Ulmusj guhti suohkana dievnastusájrt dárba bæssá iesj áhtsát dájrt dievnastusájrt majt sihtá. Sæmmi guosská nammaduvvam oahhtsáj mandáhtajn persávnálasj oasen. Iehtjáda aj bessi addnij bieles dievnastusájrt áhtsát, dagu lagámusá, valla de galggá tjálasj fábmduvve tjuovvot sujsta gen ávdás áhtsá. Vájku ij gávnnu fábmduvve gá lagámusá áhtsi, de galggá suohkan dábálatjt gehtadallat ássjev ja mierredit makta l dárbbu dievnastusájda. Jus addne ij lágeda dievnastusájrt ma suohkana mielas li dárbulattja, de e besa dievnastusájrt jáhtuj biedjat jus ij la sierralágásj loahpádus dasi.

Moadda dievnastusfálaldagá galggi juohka suohkanin gávnnut, madi ietjá fáldaldagá soajtti mállsot suohkanis suohkanij. Suohkana galggi bagádallat, ja sihke pasiennta ja lagámusá bessi suohkanijn aktijvuodav váldet váj oadtju diedojt ja viehkev dievnastusájrt áhtsát.

Gå la áhtsám dievnastusájrt sijdan, jali boarrásijsijddasajev guhkebu gå 14 bieje, galggá suohkan mærrádusáv dahkat mij áhtsáj sáddiduvvá. Jus ienep gå mánno vihpa áhtsámusáv giehtadallat, de galggá báddásasj vásstádusáv sáddit mij subtsas man guhkev jáhkká ássjegiehtadallam vihpa.

Suohkan mierret makkir dievnastusá ájnegas pasienntan galggi, valla pasiennta galggá gullut, ja dievnastusfálaldahka galggá nav guhkás gå vejulasj hábbmiduvvat pasienta siegen. Jus pasiennta iesj ij buvte miededit, de la pasienta lagámusájdn riektá mierredit pasienta siegen.

Dievnastusá/fálaldagá

Tjuovvovasj dievnastusá ja fálaldagá soajtti hiehpat, valla gávnnuji aj ietjá fálaldagá:

Demensskihpudagá guoradallam ja diagnostiserim dagáduvvá dábálettat stuovesdáktaaris, valla aj varresvuohtatjehppedievnastusán.

Praktihkalasj viehke soajttá viehken sijdan basádijn jali bárrusij hiebadaládijn.

Suohkan gánná pasiennta árru máhtta diededit makkir fálaldagá suohkanin gávnnuji.

Giehpedit máhtta fáladuvvat sidjij gejna li sierraláhkáj lássá huksobargo. Giehpedit merkej pasiennta oanep ájge la boarrásijsijdan, vág lagámusá bessi vehi friddja huksobargos muhtem ájgev.

Oatsodiddje la fálaldahka ulmutjida gudi viehkev dárbahti sosiála iellemij ja kultuvralasj vásádusájda.

Sijddaskihppijsujtto soajttá sijdan viehken duola dagu hávijt sujttit jali medisinerimij jali ietjá varresvuohtaviehken pasientajda gudi ietja e buvte varresvuohtadievnastussaj boahitet.

Skihppijsiddasadj dábálettat hiehpá esski gá pasiennta sujtovej dárbahti jánndurav birra ja gá ij la desti dágálasj dievnastusájt fállat sijdan.

Fysioterapia soajttá dárbo milta fáladuvvat pasienta sijdan, fysioterapijadájma huodnahijn jali skihppijsijdan.

Bádnevarresvuohtadievnastusá ja buorre njálmmehygiene la ájnas gájkajda, aj ulmutjida demensajn. Buorre bádneidille máhtta báktjasijt, bárrámgássjelisvuodajt ja muodástuvvamijt hieredit. Pasientajn gænna la sijddaskihppijsujtto ienep gá gálmma máno, ja pasientajn gudi skihppijsijdan árru, la riektá bádnebiehtadallamij navtik. Bájkálasj bádnevarresvuodas ienep diedoijt oattjo.

Varresvuohtatjehppedievnastusá hiehpi gá ulmutja demensajn dárbahti

varresvuohtadievnastusájt majt suohkan ij fála. De galggá pasiennta varresvuohtatjehppedievnastussaj vuoseduvvat.

Huksobálkká máhtta mávseduvvat lagámusájda ja ietjádijda gejn li sierralágásj lássá huksobargo muhtemijn gut la skibás jali gænna l funksjávnnáhieredit, dagu demensa. Suohkan árvustallá jus huksobálkká la dágálasj ja hiebalasj fálaldahka, jali jus ietjá fálaldagájt farra galggá fállat.

Individuála pládna la riektá pasientajda gudi guhkesájjgásaj ja koordineridum dievnastusájt dárbahti moatte ásadusájs. Pasienta gudi individuála plánav sihti máhtti suohkanijn aktijvuodav válldet.

Gá la skibás jali skihpa ulmutjav huksat soajttá vaddá riektáv ietjá økonomalassaj doarjjaármigijda. Válde aktijvuodav NAV:ajn jus sidá ienep diehtet vuododoarjjaga ja viehkkedoarjjaga birra. Dá li doarjjaga majt máhtta oadtjojt lijjgegálojda ma skihpudagás báhti, ja gá la sierralágásj dárbahti sujttuj ja gehtjadibmáj.

TT-kártta la árnij mij máhtta suvddemav álbepp haddáj vaddet. Dat ij la riektá. Fylkkasuohkan jali suohkan máhtti ienep diededit árnija birra duv fylkan.

Gujttit

Jus áhtsá ja ij oattjo dajt fálaldagájt majt miejnni dárbahti, de bæssa gujttit. Galga suohkanij gujttit. Jus suohkan ij ietjas mærrádusáv rievda nav vág pasiennta oadtjo dav fálaldagáv mav sihta, galggá suohkan gujttimav fylkkamánnáj sáddit.

Jus ulmusj varresvuohtatjehppedievnastussaj la vuoseduvvam ja dat hilgoduvvá, de máhtta ádá árvustallamav ánodit.

Jus dujna li ienep gatjálvisá ma guoski demenssaj ja riektájda, de máhtta aktijvuodav válldet suohkanijn, pasiennta- ja addneoahhtsijn jali fylkkamánnijn ienep diedoijt diehti.